

TURİZM COĞRAFYASINDA YENİ KAVRAMLAR

‘YAVAŞ ŞEHİRLER ve YAVAŞ TURİZM’

New Concepts in Tourism Geography "Cittaslow" and "Slow Tourism"

Prof.Dr. Çiğdem ÜNAL*

ÖZET

Turizm şekilleri beşeri ve fiziki coğrafi faktörlerin karşılıklı etkileşimleriyle ortaya çıkmıştır. Turizmin temel unsurlarının başında, turistleri kendine çekecek coğrafi özellikler veya çekicilik gelmektedir. Ayrıca geniş anlamda erişim ve konaklama imkânları da, turizmde gelişmenin temellerini oluşturur. Kıyı kaynakları ve deniz, doğal yaşam alanları, tarihsel kaynaklar, iklimik kaynaklar ve hatta kültürel farklılıklar çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine alan temel çekicilikleri oluşturmakta ve farklı tiplerini meydana getirmektedir. Son yıllarda insanların büyük otellerde veya doğal olmayan ortamlarda tatil yapma yerine; daha doğal besinler tüketerek, daha doğal ortamlarda ve oldukça sakin yaşayarak dinlenme isteklerinin öne çıkması, ‘yavaş şehirleri’ ve ‘yavaş turizmi’ ortaya çıkarmıştır. Türkiye’nin ilk yavaş şehri Seferihisar olup, bu şehirlerin sayısı bugün on bire yükselmiştir. Bu araştırmada ‘yavaş şehirler ve yavaş turizm’ kavramlarının ortaya çıkışı ve özellikleri hakkında bilgi verilecek. Yavaş şehirlerin turizm coğrafyasındaki yeri ve Türkiye’deki gelişimi açıklanacaktır.

Anahtar sözcükler; yavaş şehirler, yavaş turizm, Türkiye

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü.
cigdem.unal@ikc.edu.tr

Dergiye Müracaat Tarihi: 17.05.2016

ABSTRACT

Tourism forms emerged as a result of the mutual interaction of human and physical geographical factors. The primary elements of tourism are geographical characteristics and attractions that draw attention of tourists. Besides, in a broad sense, transportation and accommodation facilities form the basis of development in tourism. Coastal resources, natural habitats, historic areas, climatic resources and even cultural diversity are the essential attractions which include a wide variety of touristic activities and form different types. In recent years, people instead of having a holiday in great hotels or unnatural environments, they have preferred to have a holiday in more natural environments, by consuming more healthy foods and experiencing a more calm resting and these preferences introduce the ‘‘cittaslow’’ and ‘‘slow tourism’’. Seferihisar is the first slow city of Türkiye and now the number of these kind of cities have raised to eleven. This article gives information on the emergence of slow city and slow tourism concepts and their characteristics. It also explains the place of slow cities in tourism geography and their development in Türkiye.

Keywords: *cittaslow, slow tourism, Türkiye*

Giriş

Günümüzde insanların en önemli faaliyetlerinden biri olan turizm, birçok faktörün karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkmış önemli bir faaliyettir. Birbirinden farklı seyahat özellikleriyle oluşan turizm şekilleri ve çeşitlerinin ortaya çıkmasında, beşeri ve fiziki coğrafi faktörlerin etkisi şüphesiz en belirleyici faktörlerdir. Turistleri kendine çekecek coğrafi özellikler veya çekicilik, turizmin temel unsurlarının başında gelmektedir. Ayrıca geniş anlamda erişim ve konaklama imkânları, turizmde gelişmenin temellerini oluşturur. Kıyı kaynakları ve deniz, doğal yaşam alanları, tarihsel kaynaklar, iklimatik kaynaklar ve hatta kültürel farklılıklar çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine alan temel çekicilikleri ortaya çıkarmakta ve farklı tiplerini meydana getirmektedir. Son yıllarda insanların büyük otellerde veya doğal olmayan ortamlarda tatil yapma yerine; daha doğal besinler tüketerek, daha doğal ortamlarda ve oldukça sakin yaşayarak dinlenme isteklerinin öne çıkması, yeni bir turizm şeklini ‘‘yavaş turizmi’’ ortaya çıkarmıştır. Dünya nüfusunun her geçen gün daha da kentleşmesiyle şehirlerdeki yaşam kalitesi küreselleşmenin güncel sorunu haline gelmiştir. Günümüzde insanlar artık yaşadıkları kentlerde daha insancıl ve daha sürdürülebilir bir yaşam ortamı arayışındadır. İşte kentsel yaşamda sürdürülebilir kalkınma arayışlarına koşut bir Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim (STÜ) anlayışını içerdiği düşünülen Yavaş Şehir Hareketi; sürdürülebilir tüketicilik anlayışı desteklenerek, sürdürülebilir bir yerel üretimi öngören, mimarisi, doğası ve kültürel değerleri korunmuş, insanca ve daha kaliteli bir yaşam ortamına ulaşmak’’ amacıyla başlatılmıştır. Yavaş Şehir modelinin aynı zamanda iyi bir ‘‘ekoturizm’’ uygulaması örneği olarak da yerel kalkınmaya önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir (Hekimci, 2014).

Turizm coğrafyasında yeni bir turizm faaliyeti olarak yer alan ‘‘yavaş şehirler’’ aslında yerel kalkınma modeli olma özelliğiyle giderek önem kazanmaya başlamışlardır. Bu hareketin veya turizmin yaygınlaşmasıyla, Türkiye’deki birçok bölge doğal, tarihi ve kültürel zenginliğini ortaya çıkarma fırsatı yakalamıştır. Böyle bir ayrıcalığa sahip olan bu yerleşmelerin, sadece ekosistemleri korunmakla kalmaz, bu alanlar aynı zamanda uluslararası önemli turistik yerleşmelere dönüşebilirler. Tüketim odaklı hayatın insanlara mutluluk ve huzur getirmediği, insanların farklı yaşam biçimi aramaları kentsel boyutta Yavaş Şehir (Cittaslow) hareketinin başlamasına neden olmuştur. Cittaslow felsefesi yaşamın, yaşamaktan zevk alınacak bir hızda yaşanmasını savunmaktadır. Cittaslow Birliğine üye olmak isteyen kentlerin üye olabilmeleri için birliğin belirlediği kriterler üzerinden değerlendirilmesi ve Birliğin felsefesine uygunluğu denetlenmektedir. Birlik kurulduğu zaman 59 olan bu kriterler 2013 yılında Uluslararası Bilim Komitesi tarafında yapılan bir hassas ve dikkatli ekip araştırmalarıyla yeniden güncellenmiş ve kriterlerin sayısı 70’e yükseltilmiştir (<http://cittaslowturkiye.org/#cittaslow>).

Sadece Türkiye için değil Dünya için de çok yeni olan bu kavram/turizm şekliyle ilgili yayınların sayısı çok fazla değildir. Ulusal ve uluslararası literatür tarandığında yavaş şehirlerle ilgili yapılan çalışmaların nispeten daha fazla olduğu, ancak yavaş turizm ile ilgili çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların içeriğine bakıldığında, genellikle Cittaslow Birliğinin belirlediği yavaş şehirlerin tanıtımıyla veya kriterlerin analizi ile ilgili olduğu dikkati çeker. Pink (2008), Lowry & Lee (2011), Grzelak ve diğerleri (2011), Semmens & Freeman (2012), Fullager ve diğerleri

(2012), Ergüven (2011), Yılmaz ve diğeri (2016), Deniz (2015), Çoşar ve Hepkon (2014), Şahinkaya (2010), Karadeniz (2014), Keskin (2012) bu alanda benzer başlıklar altında araştırmalar yapmışlardır. Örneğin editörlüğünü, Simone Fullager, Kevin Markwell and Erica Wilson (Edited by) yaptığı Slow Tourism (Experiences and Mobilities) kitabı, yavaş turizm ile ilgili kaynak olarak dikkat çekmektedir. Kitabın birinci bölümde yavaş turizm kavramıyla ilgili araştırmalara, ikinci bölümde yavaş yemek ve sürdürülebilir turizm, yavaş hareketlilikler (yavaş seyahat) ve yavaş turizm yapıldığı bazı şehirler incelenmiştir. Yavaş hareketliliğin turizm için ne anlama geldiği, insan ve mekan çerçevesinde neyi ve nasıl etkilediği bu şehirlere giden insanların yaşadıkları deneyimler çerçevesinde ele alınmıştır. Sayıları çok az olan ve ulaşabildiğimiz yavaş turizm araştırmalarında; yavaş turizmin, hangi tür turizm içerisinde sınıflandırılacağı konusunda herhangi bir öneri yoktur. Sadece Lowry&Lee (2011) yapmış oldukları araştırmada, Yavaş turizmin; hem Şehir turizmi hem de kırsal turizm içerisinde değerlendirilebileceğini konusuna dikkat çekmişlerdir.

Bugün(2016) Dünyada on biri Türkiye’de olmak üzere otuz ayrı ülkede 208 kent, *yavaş şehirler* kapsamına alınmıştır. Bu araştırmada ‘‘yavaş şehirler’’, ‘‘ yavaş turizm’’ kavramlarının ortaya çıkışı ve özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca yavaş turizm herhangi bir turizm türü içerisinde sınıflandırılabilir mi? Yoksa ayrı bir tür olarak mı ele alınmalıdır ? sorularına cevap olacak bir öneri ortaya konulmuş ve yavaş şehirlerin Türkiye’deki gelişimi açıklanmıştır.

1.Yavaş Şehir Kavramının Ortaya Çıkışı

Yavaş Şehir (Cittaslow) hareketi 1999 yılında Greve in Chianti’nin eski belediye başkanı Paolo Saturnini’nin vizyonu doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Paolo Saturnini yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kentlerin kendilerini değerlendirmelerini ve farklı bir kalkınma modeli ortaya koymaları fikrini ulusal boyuta taşımıştır. İdealleri kısa zamanda başka belediye başkanları ve Slow Food başkanı Carlo Petrini tarafından benimsenmiştir. Günümüzde otuz ülkede 182 üyeye yayılan Cittaslow hareketinin amacı Slow Food felsefesini kentsel boyuta taşımaktır (<http://cittaslowturkiye.org/#cittaslow>). İtalyanca ‘‘Citta’’, İngilizce ‘‘Slow’’ kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşan Cittaslow, 1999 yılında Greve in Chianti’nin belediye eski başkanı Paolo Saturnini’nin girişimleri sonucunda 4 küçük İtalyan kentinin (Orvieto, Greve in Chianti, Bra, Positano) bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. İlk toplantıda bir Sakin Şehir ’de bulunması gereken ana özellikler ve ilkeler belirlenmiştir. Bunların başında daha sakın ve daha az kirli fiziksel çevrelerin oluşturulması; yerel estetik geleneklerin, yerel el sanatlarının ve yerel mutfağın korunması bulunmaktadır (Sırım, 2012;120).

Aslında, bu hareketin ortaya çıkmasındaki ilk kıvılcımı, 1986 yılında Roma’nın simgesel meydanlarından birisi olan İspanyol Merdivenlerinde (Piazza di Spagna) yapılan McDonalds açılışı esnasında Carlo Petrini önderliğindeki grup tarafından gerçekleştirilen bir protesto hareketi oluşturmuştur (<http://cittaslowturkiye.org/#cittaslow>). Protestoculara göre yeni açılan bu mekân hem meydanın estetiğini bozmakta hem de İtalyan yemek kültürüne ve beslenme alışkanlığına büyük bir darbe vurmaktaydı. Dolayısıyla bu hareket sıradan bir tepki ve protesto hareketi değildi. McDonald’ın yapmadığı, yapamadığı her şeyi

yapma ve gerçekleştirme iddiasını ortaya koymakta ve taze, yerel, mevsimlik ürünleri vaat etmekteydi. Geçmişten günümüze nakledilen yemek tarifleriyle pişirilmiş lezzetleri aile bireyleriyle, yakın dost ve çevreyle birlikte tadına vararak yemeyi savunan bu hareketin benimsenmesinden kısa bir süre sonra İtalya'nın Barolo kentinde Yavaş Beslenme Birliği oluşturuldu. 9 Kasım 1989da kurucu üye Falco Portinari'nin kaleme aldığı bildirinin Paris'te 15 üye ülke tarafından onaylanmasıyla resmen hayata geçmiştir(Sırım, 2012;121).

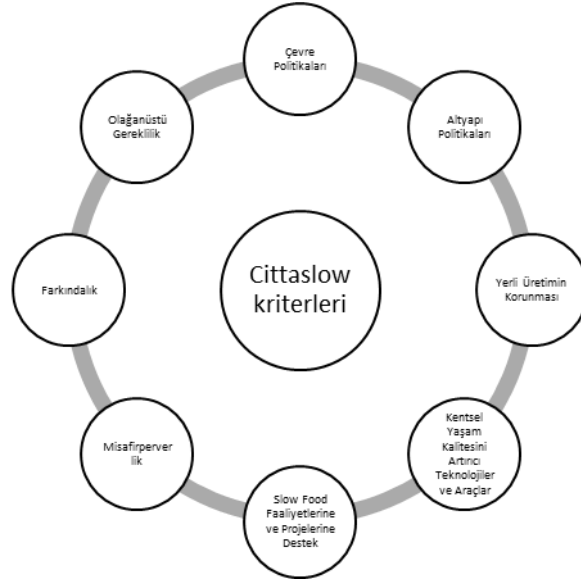
Ancak yavaş şehir hareketi, yavaş yemek hareketinin sadece "eko-gastronomi" ve yerel üretim ile yemek kalitesinin iyi olması anlamına gelmemektedir. Bu hareket içinde; yerel yaşam kalitesinin artırılması, yerel benzersizliğin devam ettirilmesi ve sürdürülebilir kentsel ekonomilerin desteklenmesi gibi yerel yönetim hedefleri de yer almaktadır. Yavaş şehirler kendilerinin benimsediği bir yerel yönetim modelini yaygınlaştırmayı amaçlasa da; bu yerel yönetim modeli aslında küreselleşmenin bazı türlerine karşı koymak isteyen uluslararası bir harekettir (Pink, 2009;453-454).

Pink yavaş şehirleri; "*çevre koruma kapsayıcı fikirleri, sürdürülebilir kalkınmayla kentsel yaşamın iyileştirilmesi, gıda üretiminde doğal ve çevre dostu teknikleri kullanan yerleşmelerdir*" (Pink, 2008;98), diye tanımlanırken; Mayer ve Knox ise yavaş şehirleri "*halkın ve yerel yöneticilerin yerel tarihi önemsedikleri, daha iyi ve sürdürülebilir bir gelişme için farklı yerel kaynaklardan faydalandıkları yerlerdir*" diye benzer bir ifadeyle açıklamışlardır (Mayer ve Knox, 2006:322).

2.Yavaş Şehir Göstergeleri

Şehirler, özellikle tarihi ve kültürel bir yapıya sahip olanlar önemli turizm alanlarıdır. Şehirlerde turistleri çeken unsurların başında; tarihi mimariler, şehre özgü kültürel ortam çeşitliliği, eğlence ve alışveriş alanları ve hatta şehrin sahip olduğu doğal coğrafi faktörler (doğal bir liman varlığı, delta ...) gelmektedir. Sakin ve yaşamaya değer şehirler olarak ortaya çıkan yavaş şehirlerin kriterleri incelendiğinde, aslında *sürdürülebilir şehirleşme* için şart olan göstergeleri (Ünal, 2012;850-60) büyük oranda kapsadığı görülmektedir.

Cittaslow kriterleri olarak adlandırılan kriterler, bir kentin Cittaslow birliğine üye olabilmesi için gerçekleştirmesi gereken plan, proje, düzenleme ve programlarını kapsayan bir listeden oluşmaktadır. İlk kurulduğunda 59 olan bu kriterler 2013 yılında Uluslararası Bilim Komitesi tarafında yapılan bir çalışmayla güncellenmiş ve sayısı 70'e çıkmıştır. Kriterler; Çevre Politikaları, Altyapı Politikaları, Kentsel Yaşam Kalitesini Artırıcı Teknolojiler ve Araçlar, Yerel Üretimi Korumak, Misafirperverlik, Farkındalık, SlowFood Faaliyetlerine ve Projelerine Destek ve Özel Koşulları içeren 70 maddeden oluşmaktadır (Şekil 1). Üyelik için başvuru yapan kentin 50 bin nüfusun altında olması ve belirlenen bu kriterler üzerinden yapılacak puanlama neticesinde en az 50 puan almış olması veya kriterlerden en az %50'sini gerçekleştirmiş olması gerekir(Keskin, 2012: 91).

Şekil 1. Cittaslow Kriterleri (2013)

Çevre politikalarını kapsayan kriterler içerisinde; Kentsel ve özel atıkların sınıflandırılarak toplanmasının desteklenmesi ve bu uygulamanın yaygınlaşmasını sağlayacak planların yapılması. Evsel ve endüstriyel atıkların geri dönüşümünün desteklenmesi ve yaygınlaştırılması. Kentsel atık su için kanalizasyon filtresinin oluşturulması. Alternatif enerji kaynaklarının (yenilenebilir kaynaklar, yeşil hidrojen, mini hidroelektrik güç kaynakları, biyoyakıtlar vb.) kullanımına dikkat çekilerek, yerel yönetimlerce planlanan enerji tasarrufunun sağlanması. Gürültü kirliliğinin kontrol edilmesi ve azaltılmasına için planlar yapılması.... gibi maddeler yer almaktadır (Yurtseven, vd., 2010:42).

Alt yapı politikaları; Tarihi mekânların, merkezi kayıt altına alınmış binaların ve yüksek kültürel değeri olan nesnelere koruma planlarının yapılması. Taşıt güvenliği ve trafik akışının sağlanması. Okullara ulaşımın kolaylaştırılması ve kamu binalarıyla bağlantının sağlanması için bisiklet yollarının yapılması. Yeşil alanların oluşturulması ve hizmet alt yapılarının bulunması (oyun alanları, birbirleriyle birleşen yeşil alanlar vb.). Doğal ürünlere yönelik ticaret alanlarının kurulması ve ticaretin genişlemesine yönelik planlar oluşturulması. Bölge halkının alışverişte sorun yaşamaması için esnafla anlaşma yapılması, bölge halkının alışverişte sorun yaşamaması halinde yardım sağlayacak dost mağazaların kurulması.. gibi maddeler, bu grubun belirlenen kriterlerinden bazılarıdır (berwick-ciDaslow.org.uk).

Yerli Üretimin Korunması; Organik tarımın geliştirilmesi ve tanıtılması için gerekli planların yapılması. Yok olma tehlikesinde olan el sanatlarının korunmasına yönelik

programların geliştirilmesi. Kaybolma tehlikesinde bulunan geleneksel mesleklerin korunması. Yavaş Yemek (Slow Food) işbirliğiyle, okulların yemek hizmetlerinde organik, yerel ve özgün ürünlerin kullanılması. Ortadan kalkmakta olan el sanatlarının korunmasına yönelik programların geliştirilmesi. Bitme tehlikesinde bulunan geleneksel mesleklerin korunması. Yavaş Yemek (Slow Food) işbirliğiyle, okulların yemek hizmetlerinde organik, yerel ve özgün ürünlerin kullanılması. Kent ağaçlarının sayımı ve kente yer alan anıt ağaçların korunması. Yerel kültürel aktivitelerin korunması ve desteklenmesi. Kent ve okul bahçelerinin, yerel kültürün gelişmesine olanak sağlaması için desteklenmesi (winchester.gov.uk) gibi göstergelerden oluşmaktadır.

Kentsel Yaşam Kalitesini Artırıcı Teknolojiler ve Araçlar; Kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik bazı tedbirlerin yer aldığı başlıkta, biyo-mimari konusunda kent içinde bir ofis kurulması, halkın teşvik edilmesi, bilgilendirilmesi ve iyi uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesi. Yeni teknolojilerin kullanılması ile halka alternatif hizmet götürme yollarının belirlenmesi, yeni tekniklerle sunulan hizmetlere ulaşma konusunda kullanıcılara gerekli eğitimlerin verilmesi. Kişilerin elektronik imkânları kullanarak evlerinden çalışmalarının desteklenmesi maddelerini içermektedir. Ayrıca çevre politikaları başlığını destekler şekilde kentte oluşabilecek görüntü kirliliği ve tehlikelerin önlenmesi için kablosuz sistemlerin kurulması, kent içinde gürültünün yoğun olarak yaşandığı alanlarda gürültünün önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması, elektromanyetik alanların izlenmesi ve denetlenmesi için sistemlerin kurulması bu bölümde yer alan diğer maddelerdir (Şahin & Kutlu, 2014;59).

SlowFood Faaliyetlerine ve Projelerine Destek; Yerel nitelikli yavaş yemek (SlowFood) örgütünün kurulması, "Terra Madre" (Toprak Ana) planının ve yemek konusunda örgütlenmiş dernek, vakıf, birlik, cemiyet veya örgütlerin desteklenmesi, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan ürünlere yönelik olarak SlowFood bünyesinde projelerin tasarlanması, SlowFood tarafından korumaya alınan yerel nitelikli ürünlerin ve geleneksel beslenme alışkanlıklarının, eğitim programlarında, restoranlarda, okul kantinlerinde kullanılarak korunmasının sağlanması, okul bahçelerinde tarımsal üretim konusunda örnek uygulamaların yapılması, SlowFood hareketi işbirliği ile okullarda beslenme ve tat konularında eğitimlerin verilmesi ve SlowFood hareketinden sağlanacak destek ile "Mercatidella Terra" yönteminin kullanılması ile yerli ürün üretiminin desteklenmesi maddeleri yer almaktadır (cittaslow.org).

Misafirperverlik; Turistlerin bilgilendirilmesi ve kent halkına konukseverlik kalitesiyle ilgili eğitim verilmesi. Tarihi merkezlerde uluslararası turizm işaretleri ve turist seyahat rehberinin kullanılması. Kentin Yavaş Seyahat Rehberi'nin hazırlanması (broşürler, web siteleri vb.). Turistlerin kente ve belirli aktivitelere ulaşımını kolaylaştırıcı plan ve politikaların izlenmesi (oto park, kamu alanlarına çalışma saatlerinde esneklik kazandırılması vb.).Turistik işletmelerinin, genel olarak esnafın, fiyatlarının saydam olmasını ve fiyatların kuruluşun önünde sergilenmesinin sağlanması(comune.greve-in-chianti.fi.it, 2010) gibi maddeleri kapsamaktadır.

Farkındalık; Cittaslow hareketi sadece kurumsal bazda değil aynı zamanda halkın katılımının da önemli olduğu bir harekettir. Bu nedenle farkındalık başlığını taşıyan

başlıkta, Cittaslow’a katılmak için başvuru yapılmadan halkın, Cittaslow hareketi, amaçları, yöntemleri ve prosedürleri hakkında bilgilendirilmesi, ‘‘Yavaş’’ felsefesinin benimsenmesi ve Cittaslow kapsamında uygulanacak projeler hakkında bilgilendirme ve örnek uygulama çalışmalarının yapılması, Cittaslow ve SlowFood hareketlerinin tanıtımı ve geliştirilmesi konusunda projeler tasarlanması gibi maddeler yer almaktadır (cittaslow.org.).

Olağanüstü Gereklik; Cittaslow ’un ‘‘hareket/kimlik’’ kampanyası için, Cittaslow tarafından lanse edilen şartların karşılanması. Yavaş Yemek Komitesi’nin oluşturulması ve desteklenmesi. Üye kentlerin doküman antetlerine Cittaslow ticari markasını eklemeleri ve web sitelerine ‘‘yavaş’’ felsefesi içeriklerini koymaları gereklidir, maddelerini kapsamaktadır.

3.Turizm Coğrafyasındaki Yeri

Yavaş şehirler hareketinin ortaya çıkışı ve tüm dünyada benimsenmesiyle ‘‘yavaş turizm’’ kavramı da konuşmaya başlanmıştır. Zira bu şehirler sahip oldukları bu özellikleriyle insanlar tarafından merak edilmiş, daha sakin ve doğal ortamlarda dinlenmek isteyen turistler için cazip alanlar olarak görülmüş ve insanların bu alanlara ziyaret etmeye başlamalarıyla; yeni bir turizm şeklini ortaya çıkarmıştır. Turizm gelişmeye başladığı bölgenin zamanla mekânsal, toplumsal ve ekonomik yapısı üzerinde birtakım olumlu ve olumsuz değişimlere neden olmaktadır. Yavaş turizmde bu değişimin boyutları ne olacaktır, diğer turizm şekillerinde kaçınılmaz olan negatif ve pozitif değişimler hangi şekillerde görülecektir? Gibi soruların cevabını arayarak, yavaş şehirlerin turizm coğrafyasındaki yerini bu bölümde belirlemeye çalışalım.

Turizm türlerinin, turizmin kendine özgü nedenlerine bağlı olarak farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülür. Williams & Lew (2015), Doğanay (2013), Doğaner (2001), Özgüç (2003), yapmış oldukları sınıflandırmalarda, turizmi ; amaçlarına göre (deniz-kum-güneş, kültür, inanç, doğa turizmi...), katılımcı sayısına göre (bireysel, grup, kitlesel turizm), kırsal turizm, şehir turizmi veya sürdürülebilir turizm türleri çerçevesinde çeşitli gruplar altında toplamışlardır. Yavaş turizm aslında bu turizm şekillerinin büyük bir çoğunluğunu kapsayan amaçlara sahiptir. Bu turizm faaliyetinde ‘‘yöre halkı tarafından, yerel, doğa ve kültüre dayalı bir küçük ölçekli turizm faaliyeti’’, ‘‘çevre koruması ve yerel halkı gözetken bir anlayış, yerel halkın karar verme mekanizmalarında yer alması ve hatta sürdürülebilirlik’’ ilkeleri hâkimdir. Bu özellikler yanında; deniz-kum-güneş, kültürel özellikler, sağlık, inanç veya doğa kaynakları olan bu şehirlerde ‘‘yavaş turizmin’’ kriterlerini oluşturmak mümkündür. O halde sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde yavaş turizmi bu turizm türlerinin merkezine oturtabiliriz. Şekil 2’de görüldüğü gibi yavaş turizm, sahip olduğu yavaş şehir kriterlerini daima korumalı, ancak turizm türlerinden birine veya birkaçına da sahip olmalıdır. Dolayısıyla yavaş turizmin sürdürülebilir turizm çerçevesinde ancak ayrı bir başlık altında ele alınması daha doğrudur.

Turizmin geliştiği bölgelerde, var olan doğal çevrenin yerini zamanla yapılaşmış bir çevre almaktadır. Örneğin kıyı turizminin geliştiği kıyı bölgelerinde; ortaya çıkan konaklama tesisleri, ikincil konutlar, yat limanları ve diğer hizmet sektörlerine ait faaliyet alanlarının da dâhil olmasıyla, kapasitenin üzerinde bir kullanım ortaya çıkmakta ve kıyı

alanlarının mekânsal değişiminde birçok sorun yaşanabilmektedir. Kıyı çizgisi ve art bölgesi boyunca gelişen plansız yapılaşma, çoğunlukla orman, tarım alanları ve tüm çevre üzerinde de bir baskı oluşturmakta ve bu alanların tahrip edilmesine neden olmaktadır. Oysa yavaş şehirlerle birlikte ortaya çıkan *yavaş turizmde* böyle bir kaygı yoktur. Zira bu turizmin temelinde, zengin kültürel yapıya ve çekici mekânlara sahip olan bu alanların; herhangi bir fiziksel değişime uğramaması, mevcut yapının bozulmadan korunması felsefesi yatmaktadır. Günümüzde turizm faaliyetinin türü ne olursa olsun, her turizm şekli zamanla talepler doğrultusunda, beklentileri karşılamak amacıyla coğrafî görünüm üzerinde bir takım değişikliklere yol açar. Yavaş turizmde önemli bir mekânsal değişim beklentisi yoktur, ancak kentsel yaşamı kolaylaştırıcı ve teknolojiyi kullanarak yerleşmenin negatif yönde bir değişime uğramadan eski yapısını sürdürebilme çabası vardır.

Şekil 2. Yavaş Turizm diğer turizm şekillerini kapsacıyı ancak bağımsız bir turizm şekli olarak ele alınabilir

Meslek türlerinin değişime uğraması, değerlerin dönüşmesi, geleneksel yaşam tarzının değişmesi, tüketim kalıplarının değişmesi, turizmin toplumsal yapı üzerinde meydana getirdiği dönüşümlerinden bazılarıdır. Yavaş turizm, bu özelliğiyle de diğer turizm şekillerinden ayrılmaktadır. Örneğin turizmin geliştii bölgede mesleki değişimler meydana gelmekte, yöre insanları sektörün ortaya çıkardığı yeni iş alanlarına kaymaktadır. Oysa bu turizm şeklinin kriterlerinden birisi; yerli üretimin korunmasıdır ki bunun içinde yok olma tehlikesinde olan mesleklerin korunmasından organik tarımın korunması ve geliştirilmesine kadar birçok gösterge yer almaktadır. Yavaş turizm farkındalık ve misafirperverlik ilkeleriyle de, toplumu bizzat en baştan faaliyetin içine

katarak; mevcut toplumsal ve kültürel yapıyı daha kolay koruyabilmektedir. Bu şehirlerde yaşayan insanların sahip oldukları yaşam tarzlarıyla, değerleriyle, tüketim özellikleriyle bu turizm faaliyetini oluşturdukları konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu alanda yapılan projelerine destek verilmesi; onların bizzat bu turizmin ortaya çıkmasındaki ana etken olduklarını gerçeğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu farkındalığı gören bu insanlar değişmek yerine, yaşam şekillerine de daha çok sahip çıkmaktadırlar.

Turizmin ekonomik etkilerinin çok çeşitli alanlara yansması, onun farklı şekillerde değerlendirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarır. Ekonomik etkinin yavaş şehirlerde ele alınması gereken en önemli boyutu şüphesiz yerel düzeyde kalkınmadaki etkisidir. Turizm genellikle kalkınma için önemli bir araç olarak görülür. Ancak bu şehirlerde böyle bir kaygı yoktur; çok fazla ekonomik kazanç beklentisi olmadığı için, turizmin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ekonomik etkilerini görmek mümkün değildir. Yani çok büyük ve yeni turizm tesisleri açma, yeni hizmet alanları oluşturma, istihdam alanlarını genişleterek nüfuslarını artırma gibi bir gaye içerisinde değildirler. Fakat bu şehirlerde yaşayan insanların ekonomik kazanç sağlama isteklerini elbette göz ardı etmek yanlıştır. İlk etapta yerel düzeyde hedeflenen kalkınmayı, zamanla bölgesel düzeyde ve daha sonra ulusal düzeyde planlamak mümkündür.

Turizmin coğrafi görünüm üzerinde; iki farklı yönde etkisi vardır. Turizm bir yönüyle; turizm endüstrisinin gerektirdiği koşullar içerisinde mekânda çok büyük değişikliklere yol açarken; diğer boyutuyla mevcut mekânı koruma çabası içerisinde. Yavaş şehirler, turizmin bu ikinci yönüyle ortaya çıkmış bir hareketin sonucudur. Bu özelliğiyle, turizm coğrafyası içerisinde arazi kullanılışı açısından *yoğunlaşmayı hızlandıran* değil, *yoğunlaşmadan kaçınan* bir coğrafi görünüm sergilemektedir. Diğer turizm şekillerinden daha farklı mekânsal farklılıklara sahip olan bu yerleşmelerin belirlenen kriterler çerçevesinde korunarak turizm çekiciliğine sahip alanlara dönüştürülmesi; turizm coğrafyasının belki de en önemli boyutunu ortaya çıkaracaktır. Zira bu turizmde, kâr amacı gütmeyen turizm faaliyeti; sürdürülebilir şehirler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir çevre kısacası daha iyi yaşama kültürünü geliştirme ve koruma amacı vardır.

Coğrafi değişkenler turizmin gelişebilmesi için geniş bir çerçeve oluşturur. Turizm etkinlikleri bir ülkenin doğal ve kültürel coğrafyasının sahip olduğu fırsatlar ve kısıtlamalarla yakından ilişkilidir (Soykan, 2000;42). Yavaş turizm ise yerel kimliklerini koruyan ve sahip olduğu fırsatları değerlendiren bir yaklaşımla turizm coğrafyası içerisindeki yerini almaya başlamıştır.

4. Türkiye'nin Yavaş (Sakin) Şehirleri

Ana karakteristiğini yöresel mutfak, yerel müzik ve folklor gibi unsurların oluşturduğu yavaş şehirlerin sayısı dünyada olduğu gibi Türkiye’de her geçen gün artış göstermektedir (Harita 1). Günümüzde sayıları on bire yükselen yavaş şehirlerimiz şunlardır (cittaslowturkiye.org).

Seferihisar; 28 Kasım 2009 tarihinde Türkiye’nin ilk, Dünyanın 129. yavaş şehri olarak seçilmiştir. Seferihisar, küreselleşmenin kentleri aynılaştırmasına ve özelliklerini

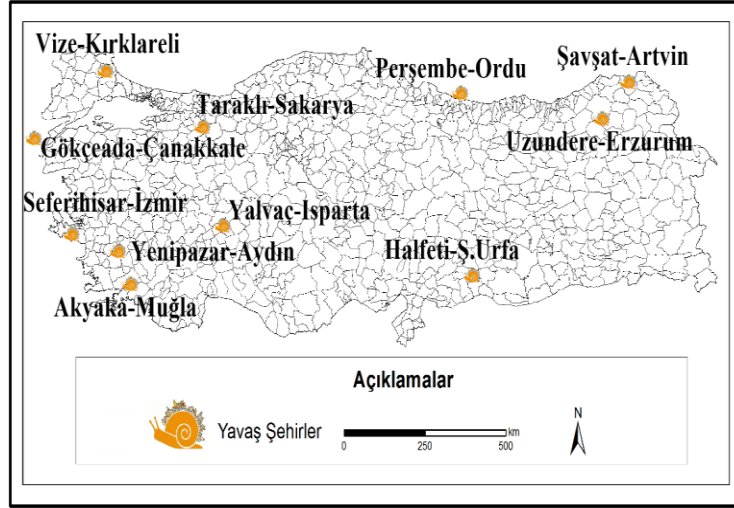
yok etmesine karşı çıkan birliğin belirlediği kriterlerini yerine getirerek Türkiye'nin ilk Cittaslow unvanını almıştır. İzmir'in güneybatısında yer alan ilçenin nüfusu (2015) 36335 kişi olup, yaklaşık üç bin yıllık tarihi bir geçmişe sahiptir. Ekonomik faaliyetlerin genellikle tarıma dayandığı ilçe, özellikle organik ürünleriyle tanınmıştır. Sokak lambalarının güneş enerjisiyle çalıştırmak için alt yapısını hızla tamamlamaya çalışan şehir, Cittaslow kriterlerini yerine getirmekle birlikte, birçok projeyi de hayata geçirmiştir.

Akyaka; 2011 yılında Cittaslow'a katılan Akyaka, Gökova körfezinde Muğla'nın önemli turizm merkezlerinden birisidir. Ula ilçesi sınırları içerisinde kalan beldenin nüfusu kış aylarında yaklaşık 1500 kişiyken yaz aylarında bu rakam üç binlerin üzerine çıkmaktadır. Özel mimariye sahip iki katlı cumbalı evleri, yemyeşil ormanlarla kaplı dağları, benzersiz su altı florası, duru mavi denizi, Orman Kampı, bol suyu, tarihi dokusu, doğal yaşamın bir parçası olan su samurları, yılan balıkları, Akdeniz fokları, flamingoları ve leylekleri ile Bölgenin en sakin ve korunmuş yerleşmelerinden birisidir. Deniz ürünleri ve otlarıyla ön plana çıkan Akyaka 1988 yılında Çevre Koruma Alanı ilan edilmiştir.

Gökçeada; Türkiye'nin en batı noktasında yer alan ve en büyük adası olan Gökçeada, nostaljik evleri, doğal yaşamı, organik ürünleri ve alternatif spor olanakları ile son yıllarda önemli bir turizm merkezi haline gelmiştir. Bozulmamış bir doğaya sahip olması, tarihi özellikleri ve çok kültürlülüğün uyumunu açık bir şekilde hissettiren Gökçeada, 2011 yılı Haziran ayında almış olduğu Cittaslow unvanı ile dünyanın ilk ve tek sakin adası olmuştur. Ada, tarihi Rum köyleri, biyolojik çeşitliliği, sualtı parkı, doğal yollardan enerji üretimi, organik tarımı ve festivalleri, geleneksel yemekleri, kültürel değerleri ile ön plana çıkmıştır. 2015 yılında nüfusu yaklaşık 8900 civarında olan Ada'da, yerel ürünlerin, tüketiciye en kısa gıda zinciriyle ulaştırılmasını hedefleyen "yeryüzü pazarı" kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Taraklı; Sakarya il merkezine 65 kilometre uzaklıkta, etrafı dağlarla çevrili dar bir vadide kurulmuş, Osmanlı'nın ilk yerleşim yerlerinden birisidir. İlçe halkının geçimini şimşir kaşık ve tarak yaparak sağlaması, ilçenin adının Taraklı olarak anılmasına neden olmuştur. Tarihi evleri, zengin mutfağı, geleneksel el sanatları ve doğal güzelliğiyle ön plana çıkan şehir 2011 yılında sakin şehir unvanını almıştır. İlçe; kültür, mağara, yayla, yamaç paraşütü ve termal turizm potansiyeline sahiptir. Taraklı'nın bozulmamış tarihi dokusunu muhafaza etmesi sebebiyle büyük ilgi görmekte olup Osmanlı ahşap mimarisinin en güzel örneklerini barındırmaktadır. Nüfusu yaklaşık 7000 kişi civarındadır

Yenipazar; Aydın'ın güneydoğusunda bulunan Yenipazar, Büyük Menderes havzasının ortasında yer almaktadır. Tarihi M.Ö. 2000'li yıllara dayanan Orthosia antik kenti civarı Yenipazar'ın ilk yerleşim yeridir. 17. yüzyıl sonunda Cihanoğulları adında bir aşiret beyinin etrafında toplananlar Yenipazar'ın bugünkü yerinde yeni bir yerleşim kurmuşlardır. Yeni kurulan bu yerleşim yeri, haftada bir gün kurulan küçük çapta bir pazar ve ticaret yeri olarak ünlenmiştir. Tarihi kimliğiyle önemli bir kültür merkezi olan kentte; organik tarım ve pazarları, geleneksel meslekler (şapka yapımı gibi), kuş alanlarının varlığı dikkat çekmektedir. 2015 yılında nüfus 12937 kişidir. Ege Bölgesi kültürünün ağırlıkla hissedildiği şehir, 2011 yılında yavaş şehir hareketinin bir üyesi olarak kabul edilmiştir.

Harita 1. Türkiye'nin Yavaş Şehirleri

Perşembe; Ordu'nun ilçesi olan Perşembe, Karadeniz iklimini ve doğasını yansıtan, bitki örtüsü, mavi ve yeşilin kucaklaştığı kıyıları, yükseltilerindeki uçsuz bucaksız ve birbirinden güzel yaylaları ile isim yapmış bir şehirdir. Doğal limanı, su altı mağaraları, Hoynat adası, şelaleleri, diğer doğal güzellikleri ve geleneksel yemek lezzetleriyle dikkati çeker. Perşembe Kasabası'nın kuruluşu; 19.yy ilk yarısında 1824 tarihinde, Kozağzı Deresi'nin güneyinde bulunan, bugünkü Meydan Cami ve onun ön tarafında küçük teknelerin yavaşabileceği bir iskelenin yapılışı ile başlamıştır. 2012 yılında yavaş şehir sertifikasını alan şehirde, özellikle trafik yoğunluğunu azaltmak için yapılan projeler önemlidir.

Vize; Doğal güzelliklerinin yanı sıra kültürel zenginlikleriyle de öne çıkan Vize, Kırklareli'nin ilçesidir. Bizans döneminden başlayarak önemli bir yönetim ve kültür merkezidir. İlçe tarihine dayanacak belgeler ilk olarak Traklar'dan itibaren başlar. Tarihi M.Ö 4000 yıllarına dayanır ve mitolojik kaynaklara göre ilk BYZİA (kaynak perisi) ismini alan ilçe tarihsel dönemlerden sonra Vize ismini almıştır. Oldukça verimli bir ovada bulunan, tarihi su yolu, mağaraları, mağara manastırları, şelaleleri ve surlarıyla dikkati çeken şehrin nüfusu 13 bin (2015) civarındadır. Kendine has kültürel dokusu ve geleneksel yaşam tarzıyla 2012 yılında yavaş şehir üyeliği kabul edilmiştir.

Yalvaç; Sultan Dağları'nın eteklerinde, Hoyran Gölü kıyısında kurulmuş olan Yalvaç, Türkiye'nin diğer yavaş şehirlerinde olduğu gibi tarihi kimliğiyle önemlidir. Roma, Bizans, Osmanlı hatta Neolitik döneme ait birçok tarihi iz taşıyan Yalvaç'ın nüfusu 20 bin civarındadır. Doğal güzellikleriyle de tanınan şehirde, tarımsal üretimin yanında dericilik, keçecilik ve halıcılık gibi geleneksel el sanatları önemini korumaktadır. Yalvaç'ın adının 'resul' anlamına gelmesi bölgeyi inanç ve kültür turizmi açısından da önemli kılmıştır. Yerel kimliğin korunmasını öngören projelerin dikkat çektiği şehir 2012 yılında Cittaslow

'un üyesi olmuştur. Yalvaç, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel yaşamlardan kıymetli el işçiliklerine, tarihi kalıntılar ve bu kalıntıların günümüze uzanan kültürel etkileşimlerine sahip bir görüntü sergilemektedir.

Halfeti; Şanlıurfa'nın ilçesi olan Halfeti, Cittaslow Uluslararası Koordinasyon Komitesince 2013 yılında "Sakin şehir" kabul edildi. Tarihi taş evleri, sular altında kalan batık kenti, tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan ilçe, yörenin 'saklı kenti' olarak adlandırılmaktadır. Fırat nehri üzerinde tekne turları, ayrıca doğa yürüyüş parkurları ve dağ bisiklet parkurları imkânı sunmaktadır. İlçenin eşsiz doğası içinde kanyonlar, kuşlar, endemik bitkiler (siyah gül) ve endemik böcekler dikkat çekmektedir. Nüfusu 2015 yılında 37930 kişi olan yerleşmenin turizm potansiyeli yüksektir.

Şavşat; Bünyesinde birçok endemik türleri de barındıran oldukça zengin bir bitki çeşitliliğine sahip olan ilçe, yüksekliği 3 bin metreyi aşan dağ sıralarıyla çevrili, dar ve derin vadilerin arasında eşsiz bir coğrafyada yer almaktadır. Şavşat kelimesinin etimolojisi tam olarak bilinmemektedir. Ortaçağ döneminde Şavşeti olarak anılan yöre, Gürcüce dilinde 'Siyah Yer' olarak tanımlanmaktadır. Urartu, Kimer, Roma, Saka, Sasanilere ait tarihin kültürel izlerinin yaygınlıkla görüldüğü yerleşme, geleneksel evleri, yayları, göllerle de önemli tarihi ve doğal turizm potansiyeline sahiptir. Artvin'in ilçelerinden olan Şavşat 2015 yılında Cittaslow kapsamına alınmış ve Türkiye'nin 10. yavaş şehri unvanını kazanmıştır. Şehrin nüfusu 6890 kişidir.

Uzundere; Erzurum'un ilçelerinden biri olan Uzundere'nin denizden yüksekliği 1050 metre olup yukarı mahallelerde bu yükseklik 2100 metreye kadar çıkmaktadır. 2016 yılında Uzundere Türkiye'nin 11. Cittaslow kenti unvanını aldı. Türkiye'nin en yüksek şelalesi olan Tortum şelalesi, yelken, rafting ve kano gibi su sporlarının çayları, Öşkvanık Manastırı gibi değerlere sahip olmasını yanı sıra biyoçeşitlilik açısından da önemli bir potansiyeli vardır. Dünyanın en zengin biyolojik zenginliğe sahip bölgelerinden biri olan Kafkasya Ekolojik Bölgesi'nin batı ucunda ve Çoruh Vadisi'nde yer alan Uzundere'de birçok endemik bitki, memeli, kuş ve kelebek cinsi bulunmaktadır. İlçede 2016 yılında 8 bin civarında kişi yaşamaktadır.

Sonuç

Çok yakın tarihlerde turizm coğrafyası literatürüne katılan yavaş şehirler ve yavaş turizm; çevreyi ve kültürleri koruyan önemli bir görev üstlenmiştir. Doğal ve kültürel farklılıklar, turistlerin ilgilerini çeken temel faktörlerin başında gelmektedir. Yavaş turizm turistlerin bu taleplerini karşılayacak bir anlayış çerçevesinde ortaya çıkmış bir hareketin sonuçlarıdır. Turizmde benimsenen sürdürülebilirlik kavramı; turizm kaynaklarının tüketilmeden, kirletilmeden, sahip olduğu en doğal yapısıyla gelecekte de kullanılmasını sağlayacak şekilde korunması ve düzenlenmesini ifade etmektedir.

Turizmin kitlesel ölçek kazanmasıyla, ortaya yeni turizm şekilleri çıkmıştır. Bunlardan bazıları; alternatif turizm, uygun turizm, ekoturizm, çevre dostu turizm, topluma dayalı turizm, yeşil turizm, sürdürülebilir turizm gibi (Özgüç, 2003; 189). Yavaş turizm sahip olduğu özellikler ile aslında bütün bu turizm şekillerini de içerisinde barındırmaktadır. Yavaş şehirlerde; 'yöre halkı tarafından, yerel, doğa ve kültüre dayalı bir

küçük ölçekli turizm faaliyeti’’, ‘‘çevre koruması ve yerel halkı gözetten bir anlayış, yerel halkın karar verme mekanizmalarında yer alması ve hatta sürdürülebilirlik’’ ilkeleri hâkimdir. Dolayısıyla bu turizm şekli diğerlerinden bağımsız ancak onları kapsayıcı bir şekilde ele alınmalıdır . Ancak yavaş şehirlerin artmasıyla önem kazanacak olan yavaş turizmin amaçları çok iyi anlaşılmalı ve ileriye yönelik planlamalar buna göre yapılmalıdır.

Turizm bir arz ve talep işidir. Turizm planlaması ise arzı oluşturan kaynakların ve bunlara olan potansiyel talebin değerlendirilmesini gerektirir. Planlamada önemli olan planın bir coğrafi kapsam içine alınması ve ulusal kalkınma planıyla bütünleştirilmesidir. Turistik mekânın ölçeği ne olursa olsun, dikkatli bir planlama gereklidir. İlerleyen yıllarda daha sık duyacağımız ve Turizm coğrafyasında da yerini alan *yavaş turizmde*, bu şehirlerin kısa-orta ve uzun vadeli planlamaların içinde; mekânsal planlaması da önemlidir. Dolayısıyla oldukça geniş kapsamlı olan bu turizm faaliyetinin amacına uygun geliştirilmesi için, daha detaylı, interdisipliner yaklaşımla ve yerel/bölgesel/ulusal ölçekli planlama kurallarına ve politikalara ihtiyaç vardır.

Yavaş şehirler ve yavaş turizm;

- Sürdürülebilir turizmin en iyi örneğidirler.
- Daha sağlıklı yaşam çevreleri oluştururlar.
- Yavaş şehirlerle birçok tarihi ve kültürel zenginliğe sahip olan alanlar tespit edilerek koruma altına alınabilir.
- Yerel ve asli kimliği ortaya koyan bu turizm alanları zamanla uluslararası önem kazanırlar.
- Yerel ekonomiyi geliştiren kentsel gelişim stratejilerinin oluşmasına imkân tanırlar.
- Çevreye duyarlı kalkınma stratejilerini teşvik ederler.

O halde bu şehirleri korumak adına;

- Yavaş şehirlerle ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır, bu turizmle ilgili araştırmaların hızla artması gerekir. Ancak yapılacak araştırmaların dikkate alınması ve önemsenmesi için; Cittaslow Türkiye ve Turizm Bakanlığı ile bağlantılı projelere ağırlık verilmelidir.
- En kısa zamanda yavaş şehirlerin mekân analizi yapılmalı ve Türkiye’nin yavaş şehirler potansiyel haritası çıkarılmalıdır
- Turizmin kâr boyutu ön plana çıkarılmadan, bu şehirlere yüksek sayıda turist kabilelerinin girişine izin verilmemelidir.
- Bu turizm şeklinin oluşmasında etken olan bütün faktörler sonuna kadar korunmalıdır.

Şehrin karakteristik özelliklerinin yanı sıra, yaşanan çevrenin korunması, zenginleştirilmesi ve çevreyle iç içe bir şehir hayatının sağlanması zaten bu şehirlerin en önemli göstergelerini oluşturmaktadır. Bu kuralın korunması ve hiçbir şekilde delinmemesi için, idarecilerin en doğru politikaları destekleme ve geliştirmeleri şarttır.

Bu turizm şeklinin henüz tanınmaya başlanmasıyla, bu konuyla ilgili çalışmaların sayısında da artış olduğu görülmektedir. Coğrafyacı akademisyenlerin de bu alanda yapacağı çalışmalar ve ortaya koyacakları yeni öneriler; belki de sürdürülebilir turizmin daha başka bir çerçevede değerlendirilmesini ve turizm şekillerinin yeni baştan sınıflandırılmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Çoşar, Y., & Hepkon, F., (2014). Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, Güz: 226 – 240,
- Deniz, M. (2015). “ Analysis of Sustainable Tourism and Cittaslow Potential of Ulubey (Uşak)” (Ed. Mihaela Dinu, Necdet Hacıoğlu, Cevdet Avcıkurt, Recep Efe, Abdullah Soykan) *Tourism, Environment and Sustainability* (ss. 219-238). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Doğanay, H., & Zaman, S., (2013), *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Pegem Akademi.
- Doğaner, S., *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2001.
- Ergüven, M., H., (2011). Cittaslow – Yaşamaya Değer Şehirlerin Uluslararası Birliği: Vize Örneği, *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi* Cilt 3, Sayı 2, 2011 ISSN: 1309 –8039 (Online)
- Grzelak-Kostulska, E., Hołowiecka, B. & Kwiatkowski, G. (2011). Cittaslow International Network: An Example of a Globalization Idea?. In *The Scale of Globalization. Think Globally, Act Locally, Change Individually in the 21st Century*, 186-192. Ostrava: University of Ostrava, ISBN 978-80-7368-963-6. Retrieved June 12, 2013, from http://conference.osu.eu/globalization/publ2011/186-192_Grzelak-Kostulska-HolowieckaKwiatkowski.pdf
- Hekimci, F., (2014). Sürdürülebilir Bir Yerel Kalkınma Modeli: “Yavaş Şehirler” ve Ekoturizm. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, T.C. Bilim Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Verimlilik Genel Müdürlüğü, Haziran 2014, Ankara. (erişim; 17.05.2016. <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/content/kunye/24>)
- Karabağ, Ö., Yücel, F. & İnal, M. E. (2012). Cittaslow Movement: An Opportunity for Branding Small Towns and Economic Development in Turkey, *International Journal of Economics and Research*, 313: 64-75
- Karadeniz, C., B., (2014) Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* . Cilt: 7, Sayı: 29 www.sosyalarastirmalar.com. Issn: 1307-9581
- Keskin, E. B., (2012). “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler. (Cittaslow)” *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, s. 81
- Lowry, L.L. & Lee, M. (2011). *CittaSlow, Slow Cities, Slow Food: Searching for a Model for the Development of Slow Tourism*, Travel & Tourism Research Association, 42nd Annual Conference Proceedings: Seeing the Forest and the Trees – Big Picture Research in a Detail- Driven World , June 19-21, 2011, London, Ontario, Canada

- Majid Rahmani Seryasat, M., R., & Salmani, M., & Maesoum, M., G.,. Slow Tourism Development Using Ecological Potentials in Case Study of Naenin Town, Iran World Rural Observ (Quarterly) World Rural Observations 2014;6(3). <http://www.sciencepub.net/rural>
- Mayer, H. ve Knox, P.L. (2006) ‘‘Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World’’, Journal of Urban Affairs, Vol:28, No.4, ss.321-334.
- Özgülç, N.,(2003). Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Pink, S., (2008) ‘‘Sense and Sustainability: The Case of the Slow City Movement’’, Local Environment, Vol:13, No.2, ss.95-106.
- Pink, S., (2009) ‘‘Urban Social Movements and Small Places- Slow Cities as Sites of Activism’’, City, Vol:13, No.4, ss.451-465.
- Semmens, J. & Freeman, C. (2012).The Value of Cittaslow as an Approach to Local Sustainable Development: A New Zealand Perspective.International Planning Studies, 17(4), 353- 375.
- Sırım, V.,(2012). Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak ‘‘Sakin Şehir’’ Hareketi ve Türkiye’nin Potansiyeli. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi Sayı:1, No.4, 2012, s.119-131.
- Soykan, F., (2000). Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması. Ege Coğrafya Dergisi, 11, s.39- 55.
- Şahin, İ., Kutlu, S., Z., (2014). Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 2/1 (2014) 55-63.
- Şahinkaya, S., (2010). Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittaslow Seferhisar Üzerine Değerlendirmeler, http://www.BagimsizSosyalBilimciler.org/Yazilar_Uye/SahinTem10.pdf
- Ünal, Ç.,2012. Türkiye’de Bazı Kentlerin Sürdürülebilirlik Düzeylerinin Coğrafi Göstergelerle Belirlenmesi. The Journal of Academic Social Science Studies. International Journal of Social Science. Volume 5 Issue 7, p. 847-871, December 2012 (Doi Number http://dx.doi.org/10.9761/jasss_277)
- Yılmaz, A., & Tuncer, M., & Zorlu, K.,(2016). Yavaş Şehir (Sürdürülebilir Yerel Kalkınma) Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Güzeyurt, Aksaray. Studies of the Ottoman Domain. Cilt: 6, Sayı:10
- Yurtseven, H.R., (2007), Slow Food Ve Gökçeada: Yönetimsel Bir Yaklaşım,2.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Williams, S., & Lew, A., (2015). Tourism Geography (critical understandings of place, space and experience), Routledge London and New York. Sayfa.17
- cittaslow.org
cittaslowturkiye.org
<http://cittaslowturkiye.org/#cittaslow>
berwick-cittaslow.org.uk
winchester.gov.uk
tük.gov.tr